

Novi Matijur

Leto 2 - Štev. 2 (26)
UREDNIŠTVO in UPRAVA
Čedad - via IX Agosto 8
Tel. (0432) 7 13 86
Poštni predal Čedad štev. 92
Casella postale Cividale n. 92

ČEDAD 15.-31. januarja 1975
Autorizz. Tribun. di Trieste n. 450
Izdaja ZTT
Tiskarna R. Liberales - Čedad

Izhaja vsakih 15 dni
NAROČNINA: Letna 2000 lir
Za inozemstvo: 3000 lir
Poštni tekoči račun za Italijo
Založništvo tržaškega tiska
Trst 11-5374

Odgovorni urednik: Izidor Predan

Za SFRJ žiro račun
50101-603-45361
• ADIT • DZS, 61000 Ljubljana,
Gradišče 10/II - Telefon 22-207

Sped. in abb. post. II gr./70
Poštnina plačana v gotovini
Posamezna številka 100 lir

V OSPREDJU VELIČASTNE MANIFESTACIJE BENEŠKIH SLOVENCEV ZAHTEVE
PO PRIZNANJU NARODNOSTNIH, GOSPODARSKIH IN SOCIALNIH PRAVIC

DAN EMIGRANTA V ČEDADU

FLORJANČIČ: ŽE VEČ KOT STO LET ČAKAMO NA PRIZNANJE NAŠE
NARODNOSTNE SKUPNOSTI

SPECOGNA: VODITI PAMETNO POLITIKO, DA NE BO PRIZADELA
EKONOMSKA KRIZA SAMO NEKATERIH

VOLPE: TISTI, KI SO VAS HOTELI UNIČITI, SO IZGUBILI BITKO

Kakor smo bili napovedali v zadnji številki našega lista, objavljamo sedaj kroniko, iz- vlečke govorov in slike iz e- migrantskega shoda v Čeda- du.

Je zelo verjetno, da že od kar živijo beneški Slovenci v dolinah in gorah Benečije, jih ni bilo toliko hkrati v Čeda- du, kakor letošnjega 6. jan- uarja, na tradicionalnem dne- vu emigranta, ki so ga prire- dila kulturna društva in Zveza izseljencev iz naše dežele. Zdele se je, da so bili tisti dan Furlani izginili iz starega mesta. Na vsakem koraku, za vsakim vogalom, v vsaki go- stilni je bilo slišati samo slo- vensko govorico. Prišli so be- neški Slovenci iz gorskih va- si in dolin, pa tudi tisti, ki živijo v Furlaniji niso hoteli zamuditi te velike priložnosti, da izpričajo svoj obstoj. Po kaj so prišli?

Mi ga vsi imenujemo »Dan emigranta«, ker smo pred leti začeli ta shod v teatru »A. Ri- stori« z našimi emigranti, a danes ima širši pomen, ker prihajajo nanj vsi zavedni be- neški Slovenci. Lahko bi ga preimenovali v »Dan zahtev beneških Slovencev«. Na njem zahtevamo priznanje naših na- rodnostnih, gospodarskih in socialnih pravic. Na te naše zahteve postaja beneško ljud- stvo vedno bolj občutljivo. Za- veda se, da se te zahteve lah- ko realizirajo samo z množič- no mobilizacijo, z množično podporo in gibanjem. Evo za- kaj tako velika udeležba na Dan emigranta v Čedadu. Niso pri- šli zato, da bi videli lepe o- braze, sicer dobrodošli o- blasti, niti ne samo zaradi fol- klore, pač pa, da bi nas pod- prli v naših zahtevah. Ta real- na ugotovitev nam daje moč in pogum, da gremo naprej po načrtani poti, da gremo na- prej z našim ljudstvom v bo- lijšo bodočnost, v pravi, res- nični vsestranski preporod. Če pa prihajamo mi do zgo- raj navedene ugotovitve, bi morale priti do nje tudi odgo- vorne oblasti, katere bi ne smele več odlagati z reševa- njem naših problemov.

Kronika z dneva emigranta v Čedadu je bogata z dogodki. Organizatorji shoda so dvi- gnili na društvo S.I.A.E. 600 listkov, ki so jih prodajali za vstopnino v teater »Ristori«.

Kmalu potem, ko so odprli vrata, so bili listki razproda- ni, ljudje pa so še in še pri- hajali. Ko so vstopili v dvora- no, so godci iz nadiških dolin že igrali za kratek čas. Kadar je bila napolnjena dvorana do zadnjega kotička in ni bilo več prostora, niti, da bi stali po- konci. So otroci iz Gorenjega Trbilja in Anamarija Vižintin iz Dolenje Merse recitali ne- kaj priložnostnih poezij. Nato je prišel na oder mešani pev- ski zbor »Rečan«, ki je do se- danj nastopal vsako leto na tem prazniku. Pod vodstvom Alda Klodiča je zapel 5 pesmi in sicer furlansko »L'emig- rant« ter slovenske: »Kakar mlado leto«, »Božime moje dete«, »Glej že sonce zahaja in »Sveta noč«.

Potem so prišli na vrsto go- vorniki. **Janez Florjančič iz Hostnega**, ki je govoril v ime- nu kulturnih društev in Zveze emigrantov iz Beneške Slo- venije, je med drugim dejal: »Ta tradicionalni praznik dan emigranta je že postal iz- raz žive in konkretne solidar- nosti bratske ljubezni, ki zdru- žuje naše ljudi od Nediže, Te- ra in Režije do kanalske doline. Ta dan hoče biti izraz naših najboljših želja v novem letu, toda predvsem dan emigran- ta izraža našo voljo, da se predstavimo kot slovenska narodna skupnost Benečije, poštena in ponosna, ki od teh dolin in evropskih dežel se tu združuje, z roko v roki, kot brat bratu, kot delavec delavcu, kot ljudstvo, ki sebe ne zani-

ka, in ostaja zvesto svoji mali domovini med gorami, svoje- mu narodu in je ponosno na svoj slovenski jezik, družujo- či jezik, slovenski jezik - naš vsakdanji kruh«, je poudaril govornik in nadaljeval: »Že več kot sto let čakamo na priznanje naše narodnostne skupnosti. Čas je že, da se nekaj spremeni. Na žalost, iz- seljevanje iz naših krajev sla- bša položaj. Mnogo, premno- go naših bratov je moralo v daljine in večkrat negostoljub- ne dežele, katerim so mora- le zapustiti svoje najboljše moči«.

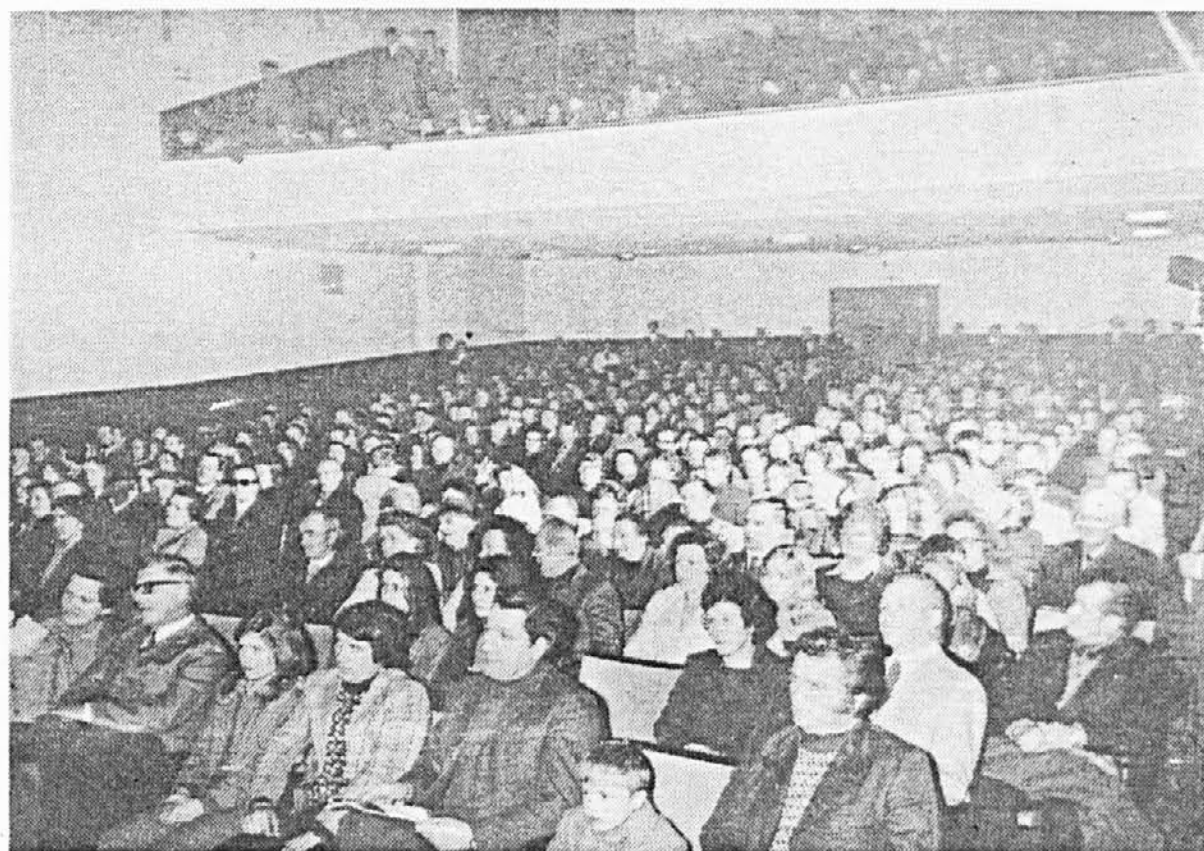
Florjančič je še rekel, da so danes duševno med nami vsi tisti tisoči, ki so morali zapustiti svoj dom. Poudaril je, da bo Benečija zaživela samo tedaj, ko bodo njeni ljudje do- bili delo in pravično plačilo doma.

Precej časa se je ustavil go- vornik pri etničnih problemih, pri zahtevi po pouku sloven- ščine v šolah Benečije, pri zahtevah po valorizaciji kra- jevne kulture in prenehanju pritiskov ter politike poniže- vanja. Ob koncu se je spom- nil še buditelja beneških Slo- vencev, pesnika Ivana Trin- ka, katerega 20-letnico smrti je svečano proslavila tudi skupnost nadiških dolin. Na koncu je pozval vse emigran- te in demokratične sile doma na enotno borbo, ki najprivede do spoštovanja določil ita- lijanske ustave in statuta de- žele Furlanije-Juljske krajine

Nadaljevanje na 2. strani

Med rezijansko folklorno skupino nastopajo tudi najmlajši. Tradicija se nadaljuje.

Beneški emigranti in njih družina 6. januarja v teatru »Ristori« v Čedadu.

Kako smo govorili pred 500 leti

Po najdbi starogorskega rokopisa, ki pomeni dragocen prispevek v zakladnico slovenskega slovstva

Prav gotovo bo vse naše bralce zanimalo, kako se je v teh naših nadiških dolinah govorilo pred 500 leti. Toda odgovor na to vprašanje ni ne enostaven ne lahek, saj takrat ni bilo še tiskarn in gramofonskih plošč, še manj pa magnetofonskih trakov, na katerih bi se do danes lahko ohranila kakšna slo- venska beseda ali pa bil po- snet glas, kot ga imamo ohr- anjenega za 60 do 70 let nazaj. Ohranili so nam se sa- mo zelo redki stari dragoce- ni rokopisi v samostanih, saj so takrat znali pisati skoraj samo menihi in grajski pisarji. In prav ob začetku lanskega leta - točno pred e- nim letom - je naš beneško- slovenski duhovnik (sedaj je nadžupnik v Buji nedaleč od Vidma) ANGELO CRACINA objavil tak dragocen, v slo- vensčini pisan, rokopis, ki so ga našli v samostanu na Sta- ri gori nad Čedadom.

Koliko je star ta rokopis - boste najprej vprašali.

Don A. Cracina odgovarja: »Skoraj 500 let, ker je nastal leta 1492«.

In kaj na njem piše? Od- govor: Na njem so zapisane s takratnimi nemškimi črka- mi tri poglavitne katoliške molitve:

Očenaš,
Češčenamarija in
Vera.

Iz tega rokopisa pa lahko izvemo več novih važnih st- vari.

Predvsem lahko ugotovimo, da so bile slovenske besede takrat take kot danes, z ze- lo majhno razliko. Da bi se vsak bralec o tem lahko pre- pričal, objavljamo fotogra-

fijo rokopisa samega, ker pa je pisava nemška, gotica, in poleg tega še 500 let stara in papir prav toliko - zato je že ves preperel - je tiste slo- venske besede zelo težko brati in ih znajo brati samo posebni strokovnjaki - pa- leografi. Eden izmed teh red- kih učenih slovenskih paleo- grafov je vse besede z roko- pisa natančno prebral in jih zapisal s sedanji našimi latinskimi črkami, nato pa še v pravilni današnji slo- vensčini. Zato objavljamo poleg originalnega rokopisa tudi oba prepisa.

Vse te tri »verzije« vseh treh molitev bodo prav go- tovo potolažile radovednost tudi tistih naših bralcev, ki so se morda spraševali, ali je vse slovensko ljudstvo, od Čedada do Sotle blizu Zagra- ba, tudi pred 500 in več leti govorilo isti slovenski jezik in spadalo k istemu narodu. Znano je tudi, da nekateri izobraženci, zlasti pa neka- teri politiki, še vedno trdijo, da jezik, ki ga govorijo be- neški Slovenci, pravzaprav niti ni slovenski jezik. Prav ta starogorski rokopis pa je najnovejši dokaz, poleg dru- gih slovenskih starih in ča- stitljivih rokopisov - da je jezik beneških Slovencev prav tako slovenski, kakršen je po vsem ostalem sloven- sem ozemlju.

Kar štirje učeni univerzi- tetni profesorji iz Ljubljane so o tem rokopisu že doslej objavili posebne razprave a pridružil se jim je tudi eden iz Trsta. Zato naj vsaj na kratko povemo, kaj so ti u- čeni profesorji - strokovnjaki ugotovili:

1. Prof. dr. Tine Logar je natančno obrazložil, kakšna je pisava tega rokopisa, na- to pa še, kakšen je njegov jezik.

2. Prof. dr. Breda Pogore- lec je napisala zelo zanimivo razpravo o velikem pomenu rokopisa zlasti spričo prime- rjave starogorskega obrazca

OČENAŠA v starem ce- lovškem rokopisu in s Tru- barjevim prvim Očenašem ter ugotovila med drugim, da je svetogorski rokopis besedilo, ki utegne potrjeva- ti domnevo, da se je že v predknjižni dobi oblikovala bolj ali manj enotna nadna- rečna oblika pismene slo- vensčine. Prof. dr. B. Pogo- relčeva je lani prišla o tem tudi predavati v Beneško Slo- venijo na vabilo špeterskega kulturna krožka NEDIŽA.

3. Prof. dr. Jože Koruza pa je prav tako primerjal o- brazce Očenaša in VERO iz našega rokopisa ne samo s celovškim in Trubarjevim, temveč tudi s tistim, ki ga je leta 1607 natisnil v svojim jezikovnem priročniku ita- lijanski redovnik Gregorio Alasia, nato pa se ČEŠČE- NOMARIJO s celovškim in Alasiovim besedilom ter pri- šel do zaključka, da je treba na podlagi teh primerja ne- katera že ustaljena mneja slovenske slovestvene zgo- dovine sedaj nekoliko kori- girati.

4. Prof. dr. Boris Paternu pa je nato objavil štiri vpra- šanja v zvezi z znova odprto problematiko slovenske srednjeveške slovstvene tra- ditione.

Nadaljevanje na 5. strani

Rezijanska folklorna skupina je navdušila emigrante.

DAN EMIGRANTA V SLIKAH

Na «Dan emigranta» v Čedadu ni mogel manjkati pevski zbor «Rečan», lepo znan Slovencem in Furlanom.

DAN EMIGRANTA V ČEDADU

Nadaljevanje s 1. strani

glede vprašanja manjšine, kar bo pogoj za naravni razvoj ljudstva in za nov duh splošne solidarnosti med narodi.

Janez Florjančič.

nekaterih in s tem se strinjamo. Prav tako jemljemo na znanje njegovo obveznost, da se bo boril s svojimi kolegi za rešitev vseh vprašanj.

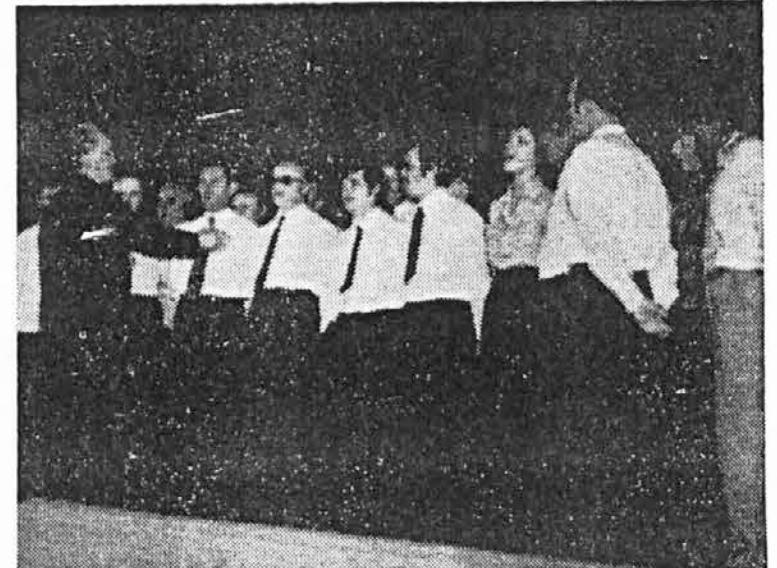
Za Specogna je spregovoril še deželni odbornik za kulturo dr. Carlo Volpe, ki je prinesel pozdrave deželnega odbora.

«Če je kdo v zadnjih 50 letih skušal vsiliti mnenje, da bi se boj za ohranitev neke kulture, za ohranitev neke manjšine lahko uničil s političnimi akcijami, ki bi stremele k določenim interesom, danes vaša prisotnost tu dokazuje, da je tisti izgubil bitko in da ste bitko dobili vi», je dejal Volpe in dvorana je burno zaploskala. Potem je nadaljeval: «Če je bilo preganjanje manjšine pod fašizmom mogoče razumljivo, nikakor pa ne more biti danes v republiki, ki je izšla iz odporneškega gibanja. Prisotnost toliko ljudi, je še dodal, »naravnost zahteva, da resna politika u-

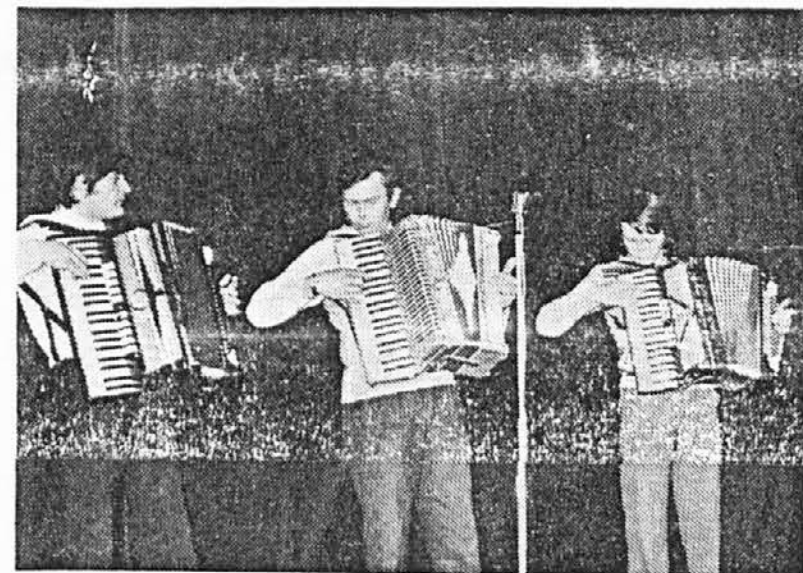
gorske skupnosti, ki pa bi morale dejansko upoštevati vse aktivne sile, ki delujejo v tem smislu.

«Vaša gorska skupnost bi morala predvidevati v statutu spoštovanje in zaščito vaše kulture in etnične značilnosti» je zaključil deželni odbornik za kulturo. Po govorih je nastopila rezijanska folklorna skupina, ki je navdušila poslušalce s pridnim izvajanjem slovenskega gledališča iz Trsta, s Štokovo enodejanko «Mutasti muzikant», ki je prav tako navdušila občinstvo, so prav lepo izvajali narodne polke in valčke godci iz nediških dolin, ki jih vodi glasbenik Anton Birtič. Kot zadnjo so zapeli z vsemi poslušalci v dvorani znano beneško pesem «Oj božime». Birtič je predstavil občinstvu tudi moški pevski zbor «Glas Nediže», ki je bil ustanovljen pred mesecem dni.

Kulturni program sta simpatično napovedovali Bruna Strazzolini iz Špjeta in Silvestra Marcolini iz Čedada.

Novi pevski zbor «Glas Nediže», ki ga vodi A. Birtič se je predstavil prvič na «Dan emigranta» v Čedadu.

Za Florjančičem je spregovoril deželni svetovalec Romano Specogna, domačin iz Tarčeta.

Specogna je rekel, da je sedanji težki gospodarski položaj prizadel predvsem emigrante, da je pa kriza zajela tudi druge države in ne samo Italijo (po našem mnenju tega ni bilo treba pripovedovati našim emigrantom, saj so za to prvi vedeli, ker so okusili krizo na svoji koži. V resnici smo si od njegovega govora več pričakovali).

Specogna je še rekel, da bo treba voditi pametno politiko, da ne bo prizadela samo

Dr. Carlo Volpe.

pošteva njihove zahteve toliko bolj, ker se ne zahteva drugega, kot izvajanje ustave».

Na koncu svojega kratkega, a za nas važnega govora se je dotaknil še vprašanja emigracije. Poudaril je, da je tu nujno potrebna enotnost vseh demokratičnih sil za rešitev tega težkega problema. Treba je zaščititi delovna mesta povsod, doma in posvetu, dokler bomo imeli prisilno emigracijo.

Kot orodje demokratičnega reševanja vseh teh problemov, tako gospodarskih kot socialnih, pa tudi etničnih, je dr. Volpe označil predvsem

Anton Birtič - Mečanac in mlada Silvestra Marcolini pojeta novo Birtičevo pesem.

Otroci iz Gorenjega Tarbja so recitirali priložnostne poezije.

KULTURNA DRUŠTVA
IN ZVEZA
EMIGRANTOV
IZ BENEČIJE SE
ZAHVALJUJEJO
VSEM NASTOPOJO-
ČIM NA
«DAN EMIGRANTA»

Romano Specogna.

Positiva conduzione dell'allevamento di Clenia

SAPPIAMO LAVORARE

Passando per la strada che da Savogna porta a Cividale, si può notare, sulla destra, subito dopo Clenia, una nuova costruzione. Tutti sanno che lì vi è un allevamento di maiali.

Ci siamo permessi di andare a fare quattro chiacchiere con i proprietari.

Siamo stati accolti gentilmente, con quella generosa ospitalità, caratteristica di tutta la nostra gente. Abbiamo avuto anche fortuna in quanto siamo capitati proprio dopo un anno di gestione, quando cioè si può fare un giudizio sul lavoro svolto.

L'allevamento è di proprietà dei fratelli Giorgio e Giuseppe Cromaz. Il vero ideatore è Giorgio di anni 37 sul quale è bene dire quattro parole. Sulle spalle, come in fondo gran parte della nostra gente, ha 16 anni di emigrazione, prima in Germania poi in Svizzera, esperienza questa che lo spinge a lavorare sodo per evitare una nuova emigrazione.

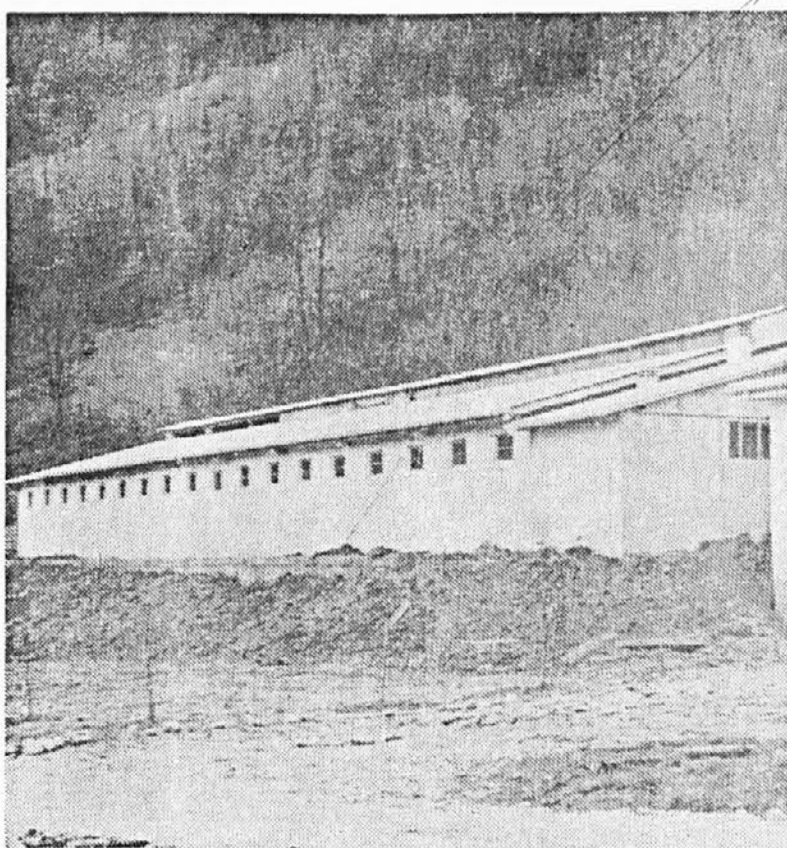
Tornato in Italia con in mente chiare le idee da attuare, si è rivolto alla Regione onde ottenere dei finanziamenti per la realizzazione dei suoi progetti. La Regione, ci ha sottolineato il sig. Cromaz, si è dimostrata non solo

disponibile, ma soprattutto rapida, concedendo subito il 50 per cento delle spese. Ciò ha permesso che il lavoro di allevamento cominciasse subito.

L'azienda è a conduzione familiare, riuscendo ad evitare così spese di altre aziende, perché l'assunzione di personale per i lavori aumenterebbe il costo di produzione con il rischio di non ottenere alcun utile.

L'allevamento è diviso in 2 cicli di produzione, ognuno di 6 mesi, con 550 maiali per ciclo, vale a dire una produzione di circa 1100 maiali per anno. La meta del Cromaz sarebbe la realizzazione del ciclo intero, cioè comprendente anche la riproduzione. Ciò implicherebbe la costruzione di un nuovo capannone per la riproduzione e l'assunzione di personale per seguire attentamente le varie fasi, cioè, in breve, un grosso capitale.

Facendo un'analisi del lavoro svolto in un anno i risultati si possono dire positivi. E' importante però analizzare le cause che hanno concorso a questo risultato. Prima è, come ho già detto, il tipo di conduzione che fa risparmiare sulle spese di personale, poi come ci viene pagato il maiale all'atto della vendita. Viene comprato da

Hlev za rejo prasičev pri Klenju lastnikov Cromaz.

gente del posto, i quali preferiscono pagarcelo un po' di più piuttosto che avere spese maggiori per il trasporto.

Vi è poi il discorso sul mangime. Abbiamo il mulino e i silos e lo produciamo noi stessi. I maiali per lo più sono nutriti con il siero della vicina latteria di Azzida, essendo il siero a miglior prezzo.

Per quanto riguarda i mangimi, in questo anno abbiamo visto i prezzi aumentare in maniera eccessiva: per esempio il grano da L. 8000 co-

sta L. 11.000 al q.le, l'orzo costa L. 12.000, la crusca poi, varia di prezzo di settimana in settimana.

Questo non vuol dire che mangiano solo siero, però nella produzione di mangimi integrati con il nucleo siamo consigliati da esperti in modo da produrre un mangime adatto con minor spesa possibile.

Per quanto riguarda il lato sanitario dell'allevamento, siamo soggetti alle visite dei veterinari. Il maiale, da noi ingrassato, all'atto della vendita deve avere il certificato del veterinario. Bisogna aggiungere che il maiale è soggetto a molte malattie e quindi bisogna conoscere bene la bestia e soprattutto creare un ambiente sano per prevenire le nascite di qualunque tipo di epidemia.

Bisogna conoscere bene le cause che determinano le malattie per poterle evitare e qui ci avvaliamo della collaborazione di tecnici sanitari.

Alla vendita del maiale siamo avvantaggiati, come ho già detto, dal fatto che esso viene comprato in loco. Se noi dovessimo affrontare il mercato nazionale, saremmo sicuramente in perdita, essendo il prezzo del maiale variabile di giorno in giorno.

Vi è poi il discorso sul tipo di maiale da allevare. Il maiale grasso non è richiesto, si tratta di allevare il cosiddetto «magrone». Ciò implica tutto il discorso fatto precedentemente sul mangime appropriato, pulizia e sanità.

In caso di eventuali epidemie non c'è nessuna legge specifica che ci consentirebbe dei finanziamenti; la Regione potrebbe darci dei contributi volontari, non siamo comunque difesi da una apposita norma. Si tratta perciò di stare molto attenti a come lavoriamo.

Dopo questo sincero colloquio, vorremmo aggiungere anche noi qualcosa. Innanzitutto ringraziamo i fratelli Cromaz per il tempo concesso e poi non possiamo far altro che lodare la loro iniziativa, la loro volontà di riuscire augurandoglielo di cuore e sperando che da noi ci siano altre persone simili a loro, piene di buone iniziative, di volontà di attuarle. In fondo è compito nostro, di noi, abitanti delle Valli, far vedere la nostra capacità, mostrare a tutti che qui esiste realmente la voglia di fare, perché non vogliamo fare all'estero quello che si potrebbe benissimo attuare qui da noi.

F. K.

IRIS BATTAINO - BALBI

DVE PESMI

VSE = NIČ

Ljubezen-
Matematika.
isti cilj...
hočemo priti do nekega zaključka
a vse je razočaranje
— končno
smo rezultate dobili —
prazne roke.
hrepeneli smo po nečem,
ki ne ekzistira...
matematika:
številke na papirju
Ljubezen
sreča in trpljenje istočasno
plus in minus se uničita:
so nič
Ljubezen in Matematika = NIČ.

KAJ PRAVIJO?

Gledam.
Vidim druge, ki me opazujejo
in govorijo-
Kaj pravijo?
jih ne slišim.
steklena stena nas loči-
Vidim
ustnice, ki se premikajo,
hinavske nasmehe,
hudobne oči-
jih ne razumem,
nočem jih razumeti.
So hudobni-
kakor jaz-
in kakor vsi drugi ljudje.
a loči nas steklena stena-
nočem razumeti
njihovih sovražnih pogledov,
ki bi me radi uničili.
Toda jaz vem
to kar hočejo povedati...

QUADERNI DELLA RESISTENZA

"La zona libera del Friuli orientale,,

«La Zona Libera del Friuli Orientale» è il terzo dei «Quaderni della Resistenza» ed è stato recentemente edito dal Comitato Regionale dell'A.N.P.I. con la collaborazione dell'Istituto per la Storia del Movimento di Liberazione nel Friuli - Venezia Giulia.

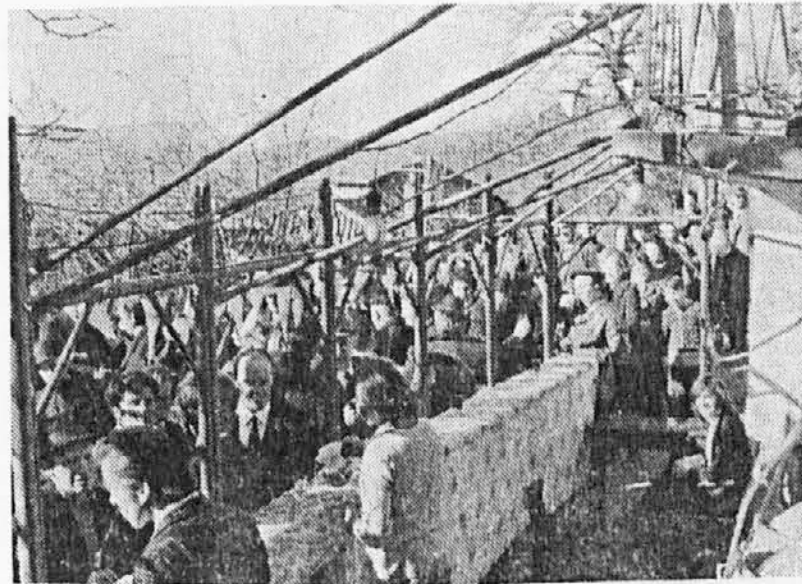
Si tratta di una pubblicazione dovuta alla serietà di storico e alla passione di politico di Galliano Fogar e che unisce ai pregi della scorrevolezza espositiva quelli di una documentazione ricca e accurata; se ne raccomanda la lettura a tutti e cioè tanto a coloro che vissero gli anni della Resistenza, quanto ai giovani che hanno il dovere di informarsi intorno ad un periodo storico, durante il quale il

Friuli non fu regione a nessuna seconda per eroismi, sacrifici, iniziative.

Il titolo dell'opera è suggerito appunto dalla iniziativa della realizzazione della zona libera comprendente Lusevera, Nimis, Taipana, Attimis, Faedis, Torreano e che, nella estate 44, tanto disturbò tedeschi e fascisti da indurli, con un imponente dispiegamento di forza, a quel rastrellamento che investì, alla fine del settembre 44, tutto il territorio da Tarcento a Cividale e che costò lutti, incendi, deportazioni, sacrifici non dimenticati.

L'opera è in vendita a L. 600 presso l'A.N.P.I. Provinciale di Udine in Via del Pozzo n. 36.

IZ PRAZNIKA MINATORJEV

Na vasi so se zbrali minatorji okoli kioska.

NAŠA LEPA DOMOVINA

Oh, kako je lepa naša Beneška Slovenija!

Posebno nas privlači, kadar se vračamo iz emigracije in tuje domov. Magari nam rožljajo v gajufi marke, franki in šilingi in druge bolj vredne valute, toda že v vlakcu, v avtobusu ali lastnem avtomobilu, ko vidimo od daleč: od Codoipa, od Taljamenta in od Vidna vso našo Benečijo, od rezijanskega Kanina in Muzcev do Matajurja, Kolovrata in Stare Gore, useh naših dvajset dolin in dolin, se nam srce topi od veselega snidenja z našo domovino, «Benečijo».

Res je, da gledamo v emigraciji: ali samo minierski jasek in oporne tramove v belgijskih in francoskih minierah ali pa traverze in motne šipe fabričnih hal ali pa so tik pred našim nosom frišni zidovi, ki dišijo po cemetni malti ali pa zastojni kukamo v milanskih predmestjih, da bi videli ponoči vsaj eno resnično zvezdo v padanski megli. Nam je pa vseglj stokrat lepša Benečija. Ne vemo v vseh naših vaseh, kaj je megla, saj prvi žarki sonca, poleti, pomladi, ob vseh letnih časih pokukajo naravnost v hišo, če nimamo zagrnjenih tendin. Panoramo imamo iz vsakega okna najmanj kilometre daleč: vidimo najmanj pet beneških vasi, gurlanske mesta in vasi in še hkrati celo vrsto hribov.

Poleti poznamo samo eno farbo, zeleno barvo naših hosti, malo bolj svetlo barvo posečenih senožen in sivkasto zeleno barvo naših planin in hribovskih pašnikov.

Imamo sicer gosto mrežo naših kmečkih vodovodov, ki puhajo in se šlevijo kakor star-

ci in puščajo vodo, kadar je prav in kadar ni prav. Kaj ne bi, ker jim provincialni in regionalni miedih predpisujejo ričete iz samih obljub. A še lepši so naši studenci, ti najmočnejši in veliki-zbrani okoli Poiane. Ti so precej prevzetni in napihnjani, saj dajejo vode stotisoču Furlanov, ki se ne zmenjijo za suha grla Benečanov.

Pri nas je najlepša muzika pomladi od mogočnega šumenja naših potokov in rek, tisočev ptičev, ki pojejo po naših gozdovih. Ko se pritisnejo vetrovi in se oglašajo basi neviht in visoka-najmodernejša muzika strel in bliskov v poletni nevihti, ni nikjer v Italiji tako lepe in moderne beneške hribovske muzike.

Ko gremo od vasi do vasi, srečavamo znanke, prijatelje, botre, žlahte do dvanajstega in pol kolena. Nikjer nobenega neznanega obraza, ki bi hotel nekam v naglici za opraskom in delom. Dan treja od zore do mraka in se nikomur nikamor mudi. Lepo se pozdravljamo z «doberdanom» in «bogdej», in vabimo na kozarček vina, na siče, štamperle žganja. Govorimo vse naše jezike, po špetrski in podutansko, po idrijsko-kanalsko, po prosnidsko oreginjsko, po tersko-rezijansko in rezijansko-terško in še štiri jezike zahodne Benečije, po mažerolsko, čenebolsko, subidsko in černejsko. Kaj bi s tolikimi domačimi našimi beneškimi jeziki še rabili italijansko in furlanščino, švicarsko, nemščino in francoščino? Saj nas spominjajo samo na priganjanje, delo in komando. Preklinjamo pa samo v tujih jezikih, in pri-

fliknemo k vsaki tretji besedi kakšnega perka.

Naša Benečija je še nimar čista in lepa, še je niso popackali, inkvinirali, do nje še ne prihaja smrad. Ki jo imajo v raznih krajih, veter razpiha vonj po bencinu. Tu pa tam je sicer kraj vasi, po-grapah kako smetišče, kakšno medrije ostankov in najlonskih-cunj posebno po riekah, ker se naši kamuni prepočasno-zganejo in uredijo prostore za odpadke.

Ne čudimo se gospodi iz bližnjih mest Furlanije, Gorice, Trsta in Vidna, da radi prihajajo v naše vasi, da gre do vrha Matajurja in da občudujejo urbanistično domačo arhitektoniko naših vasi, ki so zlate in harmonično celoto z našimi bregovi, hribi, dolinami, rekami in z vso tako različno podobo-Beneške Slovenije.

Tisoči naših emigrantov, ki ne morejo priti k nam na obisk, nosijo v svojih srcih podobno in prepričanje, da je njihova Benečija lepša od vseh krajev, kjer so pristitjeni delati.

Se zmerom upajo, da se bodo vrnili nazaj v domače kraje, da bodo v njih preživeli svoja stara leta.

Na tihem tudi upajo, da bo Mladin Benečanom mogoče delati že od mladih let doma v Benečiji, da ne bodo zmerom obsojeni delati pod tujo komando, v drugih deželah!

Tistim emigrantom, ki je pa dano, da pridejo domov, se zdi, da spet živijo svobodno življenje, v domačih vaseh, kjer so z vsemi domačimi, kakor ena sama velika družina.

A. R.

104 154

IZ TRINKOVE ZAPUŠČINE

Neobjavljena korespondenca

V prejšnjih številkah Novoga Matajurja smo videli, da je bil Ivan Trinko v prijateljskih stikih z različnimi slovenskimi pesniki, pisatelji in kulturnimi delavci. Njegov duh pa ni miroval. Ni se zadovoljil z domačo literaturo. Želel je spoznati tudi druge slovanske narode in njihov jezik. Tako je prišel v stik z različnimi učenjaki, slavisti. O tem nam pričajo nekateri redki dokumenti, ki so ostali v Trinkovi zapuščini. Njegova zapuščina je bila, žal, razgrabljena in raztresena na kraje, tako da se je gotovo marsikaj izgubilo. Vse, kar je ostalo, je dragocena priča, kako obsežno je bilo njegovo znanje in kako so tuji učenjaki cenili Ivana Trinko.

V Pragi je živel slavist ADOLF ČERNÝ. Rojen je bil dne 19.8.1864. Bil je eno leto mlajši od Trinko. Leta 1898. je ustanovil revijo «Slovansky Prehled». Bil je pesnik in se je zanimal tudi za druge slovanske narode. Pisal je veliko o Lužičkih Srbih. Ni nam znano, kako je prišel v stik z Ivanom Trinkom. Leta 1905. je v Slovanskem Prehledu napisal dolg članek o Trinku. (Slovansky Prehled, VII, str. 387-340). Ocenil je njegove Poezije in nekatere tudi prevedel v češčino. Med drugim je zapisal: «Ljudstvu so njegovi verzi nedostopni, ne morda zaradi oblike ali izraza, pač pa zgolj zato, ker ne znajo slovensko čitati. Šole so samo laške. Le pri maloštevilnih izobražencih morejo te pesmi izpolniti svoje poslanstvo in jo tudi izpolnijo. Mlajši slovenski duhovniki vidijo v Trinku svojega voditelja in so ponosni na vsako njegovo besedo... Trinko je še mlad mož in bo mogel še veliko napraviti za svoje ljude, zlasti takrat, ko bo dočkal lepše dni svojega naroda, kakor je prosil v pesmi: «Da skoraj nam na nebu zatrepeče vstajenja zora, dan

rešenja, sreče!» Temu članku je dodana tudi Trinkova fotografija.

Iz zapuščine so do sedaj znane tri kartice, ki jih je Černý pisal Trinku. Ena je vizitka s tiskanim božičnim in novoletnim voščilom na eni strani, na drugi strani pa: Adolf Černý, redaktor Slovenskeho Prehledu v Praze.

Druga je razglednica, na kateri je slika gradu Krivoklát. Datum je zabrisan. Na eni strani je naslov: Illustrissimo Signor professore e scrittore Dr. Ivan Trinko Udine (Italia), Seminario Catholico Archivese.

Na pošti je nekdo pripisal: S. Pietro al Natissone, Terzimonio. To pomeni, da je bil Trinko doma na počitnicah.

Na drugi, slikovni strani, pa je v češčini napisano: Velečenjeni gospod in prijatelj! Spominjamo se, da smo bili pred letom dni z Vami in z dragimi italijanskimi Slovani in Vam pošiljamo vdane pozdrave z našega poletnega bivanja v mestecu Krivoklate. Tu smo z našo majhno hčerkico, ki se nam je pred kratkim rodila: a gre že h koncu, ker se moramo 9. t.m. vrniti v Prago. Pričakujemo novice od Vas, jaz pa še posebej pričakujem, da dobim kak Vaš prispavek za novi letnik Slovenského Prehledu. Srčna hvala za Vaš zadnji spis, ki ste mi ga ljubeznivo poslali. Bodi te zdravi in prepričani, da se Vas vedno prisrčno spominjajo Vaši vdani Adolf in Božena Černý.

Tretja razglednica nosi poštni pečat: 19.10.1903. Naslov je enak prejšnjemu in prav tako popravljen na pošti ter usmerjen na Trčmun. Na slikovni strani je cerkev sv. Vida - pogled iz cesarskih vrtov. Pod sliko sta dve vrstici v češčini: «Srčni pozdrav, velečastiti gospod, iz zlate, slovanske Prage. Velikokrat se Vas spominjamo.

V najkrajšem času Vam bom več pisal. Vaš Ad. Černý.

Drugi slavist in jezikoslovec, ki si je dopisoval s Trinkom je bil VATROSLAV OBLAK. Rojen je bil dne 15.5.1864. v Celju. Bil je učenec znanega hrvaškega slavista Vatroslava Jagića. Študiral je slovansko filologijo in primerjalno jezikoslovje. Nekaj časa je bival v Solunu. Na dalmatinskih otokih pa je študiral čakavsko narčje. Seznanil se je s poljskim slavistom B.de Courtenayem. Tudi z jezikoslovcem p. Škrabcem je bil v pisemnih stikih.

Oblak je pregledoval beneški slovenski rokopis iz Črnjeva in Trinko mu je glede tega nudil razna pojasnila. To je razvidno iz dopisnic, ki mu jo je Oblak pisal z Dunaja.

Na Dunaju, 10.5.71.

Prisrčna hvala za jojasnilo glede Črnjeva. Imel sem ravno opraviti z beneškim rokopisom, ko dobim Vašo dopisnico in sem koj to v opombi dostavil. Toda ne strinja se z rokopisom, iz rokopisa smemo sklepati, da je cerkev v gornjem Č. posvečena Mariji, a v dolnjem Jakobu, tedaj baš obratno. Razen tega se pa omenja še srednji Črnjev. Se li res nahaja kaki srednji Č. Jaz ga na nobenem zemljevidu nisem mogel najti. Ne morem Vam reči, koliko dela imam, toda manjka mi vse elastičnosti. Kaj je pa z laškimi prevodi ruskih pisateljev? Ste že to kje objavili? Lepo je, da ostanete zvesti «Lj. Zv.» (Op. Ljubljanskemu zvonu) - jaz nikoli ne pridem do tega, da bi kako oceno napisal; sicer je pa med Slovenci le malo bralcev takih filoloških stvari in dolgočasnosti.

S prijaznim pozdravom

V. Oblak.

Vatroslav Oblak je bil zelo nadarjen, a rahlega zdravlja in je umrl že 15.4.1896. star komaj 32 let.

JAKA SLAK

Nadaljevanje

Otvoritev zadruga «Srečanje - Incontro» v Gorici.

Cooperativa 'INCONTRO, Zadruga 'SREČANJE,

Da alcuni giorni, nel centro storico di Gorizia, funziona una nuova libreria, nuova veramente per Gorizia.

I promotori di questa iniziativa sono giovani italiani e sloveni che si sono trovati intorno ad un problema fondamentale di ogni località bilingue, quale appunto l'incontro-srečanje tra le due nazionalità. Questa libreria non è solo un luogo di vendita di libri italiani e sloveni e sede di dibattiti sulla cultura slovena e italiana, ma anche e soprattutto un punto d'incontro delle persone più sensibili e aperte alla conoscenza reciproca delle due comunità, che convivono nella città isontina.

La vendita di libri, riviste e dischi sloveni ed italiani è un momento d'incontro, di scambio di conoscenze che vuol portare un sempre maggior numero di persone a far parte di questa esperienza umana e culturale. E gli intenti si concretizzano anche sul piano pratico nell'adozione puntigliosa, ma simpatica, di un bilinguismo che fa sentire ogni visitatore partecipe e più ricco.

La volontà di questi giovani, circa 200, divisi in parti

eguali tra italiani e sloveni, è stata determinata nella realizzazione di questo esperimento, anche se il loro entusiasmo è stato sostenuto, sia sul piano politico che su quello finanziario, principalmente dai sindacati confederali e da numerose associazioni culturali.

Auguriamo agli amici goriziani di riuscire pienamente nel loro scopo e auspichiamo al tempo stesso che il loro esempio venga seguito nelle zone della nostra regione in cui esistono analoghi problemi e presupposti.

Riportiamo qui di seguito, a titolo informativo, l'articolo primo della cooperativa:

Art. 1 — E' costituita, nella provincia di Gorizia, tra lavoratori e studenti italiani e sloveni una cooperativa a responsabilità limitata con denominazione «Soc. Coop. a r.l. SREČANJE-INCONTRO» con sede a Gorizia, via San Giovanni 10.

Člen 1. Slovenski in italijanski delavci in študenti ustanovljajo v goriški pokrajini zadrugo z omejenim jamstvom poimenovano «Zadružniška Družba INCONTRO - SREČANJE» s sedežem v Gorici, ulica S. Giovanni št. 10.

Comunicato

Una delegazione dei rappresentanti dei Circoli di Cultura e dell'Unione degli Emigranti della Slavia Italiana-Benečija guidata dal Prof. Guglielmo Cerno e dal Prof. Emilio Cencig, si è incontrata presso la Consociazione Provinciale del P.R.I. con il Segretario rag. Dario Barnaba, presenti anche i membri dell'Esecutivo Provinciale Gianfranco Cosatti, il rag. Attilio Ninino, l'avv. Prof. Carlo Appiotti, il rag. Elia Pascutti e Gabino Nerino.

I rappresentanti dei Circoli hanno illustrato la mozione indirizzata ai partiti dell'arco costituzionale per esporre la drammatica lotta che la comunità slovena della provincia di Udine sta sostenendo per la sopravvivenza fisica intaccata dalla emorragia migratoria e dalla assenza di provvedimenti, e per quella etnica vulnerata dalla politica di sopraffazione e di snaturamento attuata da ambienti e forze conservatrici e nazionalistiche.

La delegazione ha chiesto, come conseguenza di quanto esposto, il riconoscimento formale della minoranza stessa nella attuazione concreta del dettato costituzionale.

La delegazione del PRI si è dichiarata lieta dell'incontro e ha sottolineato la necessità di proteggere le minoranze linguistiche rivendicando i diritti che loro competono.

In tal senso si è impegnata a fare ampia opera di informazione e convincimento tra le forze culturali, democratiche e politiche, affinché i cittadini italiani di lingua slovena delle Valli del Natissone, del Torre, dello Judrio, di Resia e della Val Canale possano fruire dell'istruzione nella madre lingua e godere dei diritti e delle prerogative come altre entità nazionali viventi in Italia.

Hanno quindi ritenuto di vitale importanza convincere le forze di governo, al fine di emanare norme positive per sistemare giuridicamente lo status della minoranza nazionale slovena della provincia di Udine in tutti gli aspetti di vita.

DON PASQUALE GUJON

BENEČIJA LA GENTE DELLE VALLI

17

E' la volta del samaritano, il nemico traditore per antonomasia. Costui si ferma, lo medica alla meglio, lo carica sulla sua giumenta e lo porta all'osteria dove paga anche il ricovero. Ma nell'osteria ci sono anche il sacerdote ed il levita che tranquillamente se ne stanno mangiando e bevendo. Quando vedono entrare il samaritano col corpo del mezzo morto sulle braccia, dopo un primo momento di stupore, insorgono entrambi contro il disgraziato e lo apostrofano: «Come mai tu che sei un giudeo, nostro coraggioso, hai osato farti salvare da questo sinistro traditore!». — Il samaritano, infatti,

ti, militava nelle sinistre, mentre il sacerdote ed il levita erano notoriamente del centro destra. — Il mezzo morto ebbe appena la forza di rispondere: «Le buone azioni non hanno colore. Traditore è chi abbandona i compagni nel bisogno».

Dopo il conflitto, quelli che più di ogni altro si interessano per il risanamento delle piaghe provocate dalla guerra, per la costruzione delle strade, acquedotti, telefoni ed altre cose, furono sempre gli stessi preti. Bisogna riconoscere che i nostri rappresentanti del partito di maggioranza li hanno aiutati validamente. Tutto ciò che è stato fat-

to nelle Valli lo dobbiamo a loro. Con questo non intendo asserire che se il partito al potere fosse stato un altro non si sarebbe fatto altrettanto.

Un problema però non è stato risolto: l'emigrazione!

Forse l'opera più urgente sarebbe stata allestire posti di lavoro.

Viene da pensare che qualcuno abbia premeditato e boicottato ogni iniziativa in quel senso: tanto meglio se la gente se ne andava all'estero, il problema della minoranza si sarebbe risolto da sé.

Ora i salubri paesetti di queste montagne, che per più di mille anni furono abitati da gente fiera e robusta, si svuotano terribilmente; le case rifatte, abbellite e comprate con pochi soldi, saranno abitate da cittadini; i verdi prati, gli odorosi boschi, che già con tanto amore furono curati, serviranno per allegre scampagnate. Intanto i figli delle Valli respireranno l'aria malsana delle città e si riempiranno di silicosi nelle miniere.

I preti, per i loro sacrifici e la loro opera, non hanno ricevuto nulla «pro domo sua» soltanto i confratelli friulani delle Valli sono provvisti tutti di doppia parrocchia e doppia congrua. Lo hanno fatto per umanità e carità cristiana.

A prescindere dall'annuncio del Regno di Dio, i sacerdoti, su di un piano prettamente umano, sono stati benemeriti della società, molto di più di tante costose istituzioni civili. Ma la società, ufficialmente, non lo riconosce.

Ora che i preti locali stanno per venire a mancare — è la prima volta, a memoria di uomo, che non si abbia alcun allievo in Seminario — e la nostra parola è stata bandita da gran parte delle nostre chiese, bisogna che quelli che hanno conservato un barlume d'ideale, se ne facciano custodi, consapevoli che detta parola, vettrice di autentici valori, non deve essere guardata come un dato folcloristico, bensì come un

elemento vitale liberatore dalla massificazione e dall'anonimato della lingua ufficiale dello Stato italiano.

Secondo la legge di Mendel in ogni stirpe rimane un qualche cosa delle passate generazioni. La legge è valida tanto sul piano morfologico, quanto sul piano degli istinti, tendenze, sensibilità, attitudini, sia pure col salto di qualche generazione. La natura è ricca di esempi: la diversa varietà di cani, cavalli, galli da combattimento ecc.

Quanto è detto delle qualità morali costituisce l'«anima» di un popolo, per cui certe cose le vede e sente sotto un aspetto differente da un altro.

Così la nostra gente non si renderà conto del perché tutta la stampa italiana protesterà se vi viene organizzata una «sagra dei gatti» (arrostoli), dal momento che la carne dei gatti è simile a quella dei vitelli o dei pollastri. E' che il gatto, che vive ac-

canto all'uomo, gli ruba una parte di affetto, quasi fosse una persona di famiglia.

Chi sente questo attacco si scandalizza quando ha sentore di una tale sagra come se si trattasse di un tropofagia, mentre il nostro uomo si meraviglia di aver provocato tanto scalpore per una cosa così banale, seccando il suo modo di vedere. Perché nel substrato c'è qualche cosa di diverso.

Ricordate la storia dell' schimese, mi pare si chiama se Inouk, che si stupì di un arrestato dalle guardie canadesi perché aveva ucciso un missionario. Ritenne avere fatto una cosa giusta perché il missionario aveva rifiutato il suo migliore consistente in succulenti vmi ed aveva rifiutato anche la compagnia della sua moglie. Che cosa poteva offglier di più? L'offesa era grave e poi il missionario aveva la testa troppo fragile.

(Conti)

KAKO SMO GOVORILI ...

Nadaljevanje s 1. strani

5. Prof. dr. Pavle Merku iz Trsta (ki je tudi že predaval v okviru k. k. «NEDI-ŽA») pa je prav tako objavil svoje zanimive pripombe k tistem, kar so o starogorskem rokopisu napisali Cracina, Logar, Pogorelčeva in Koruza, predvsem pa jim je za njihove ugotovitve o tem rokopisu čestital.

Iz vsega, kar smo na kratko povedali, pa sledi, da je slovensko beneško ljudstvo lahko na ta svoj starogorski spomenik upravičeno ponosno in prav tako tudi na dejstvo, da ga je našel in prvi objavil prav domačin DR. ANGELO CRACINA, saj je že sedaj jasno, da njego-

va najdba pomeni izredno dragocen prispevek v zakladnico kulture slovenskega naroda in s tem tudi v zakladnico vse evropske kulture.

Zato je zares nezaslišana krivica, da to ljudstvo še vedno ne sme biti deležno niti pošolskega pouka materinskega slovenskega jezika in to še povrh vsega v državi, v kateri vladajo že 30 let tisti «demokracijski kristjani», katerih skupnega Boga so v tem slovenskem jeziku molili, kot dokazuje tudi lani prvič objavljeni starogorski rokopis, ne samo pred 500, temveč tudi verjetno že pred 1000 in 1300 leti.

Stanislav Renko

7 ys khrifcha fnett, mortiw vgrob pollofchen,
8 pred peckhell yede, Na trettye dan od
9 Smertte vftall, Na nebaw ftoppl, tu fydy
10 Na deffnitzi Swoyga otzha nebefkchiga od
11 tod yma tudi pritti ynuy fodittj zhes
12 fchywe ynuy zhes me(o)rtwe
13 Yest veryo na sfwettiga ducha, sfwetto kherfchan-
14 fckho Zerckho, gmayno vffsech fwettikhow
15 odpufchane grechow, Stayenna tega fchewotta
16 ynuy ta vi(e) tzhe leben. Amen.

PREPIS V DANAŠNJO SLOVENŠČINO:

I.

1 Oča naš, ker si v nebesih, pošvečeno
2 bodi tvoje jeme, pridi k nam tvoje
3 bogastvo, izidi se tvoje vuole, koker v nebesih
4 toku na zemle. Daj nam dones ta vse-
5 dani kruh inuj nam odpusti naše dovge,
6 koker mi odpustimo našim dolžnikom.
7 Nas na vpelaj na rezrešno, nas reše
8 od zlega. Amen.

II.

1 Češena si Marija, gnade si polna,
2 gospod je s tabo, žegnana si mej
3 vusemi ženami, žegnan je ta sad
4 tvojga telesa Jezus Kristus. Amen.

III.

1 Jest verjo na boga vsega mogočiga, oča,
2 stvarnika nebes inuj zemle, inuj na
3 Jezusa Kristusa, sinu nega ediniga,
4 gospodi našiga, keter je počet od svetiga
5 duha, rojen od Marije divice, martran
6 pod Poncijo Pilatuso, na križ rezpet,
7 iz križa snet, mertev v grob položen,
8 pred pekel jede, na tretje dan od
9 smerte vstal, na nebu stopel, tu sidi
10 na desnici svojga oča nebeskiga, od
11 todi ima tudi priti inuj soditi čez
12 žive inuj čez mertve.
13 Jest verjo na svetiga duha, sveto keršan-
14 sko Cerko, gmajno vsen svetikov,
15 odpušane grehov, stajena tega ževota
16 inuj ta večni leben. Amen.

USE SEM VEDERBU

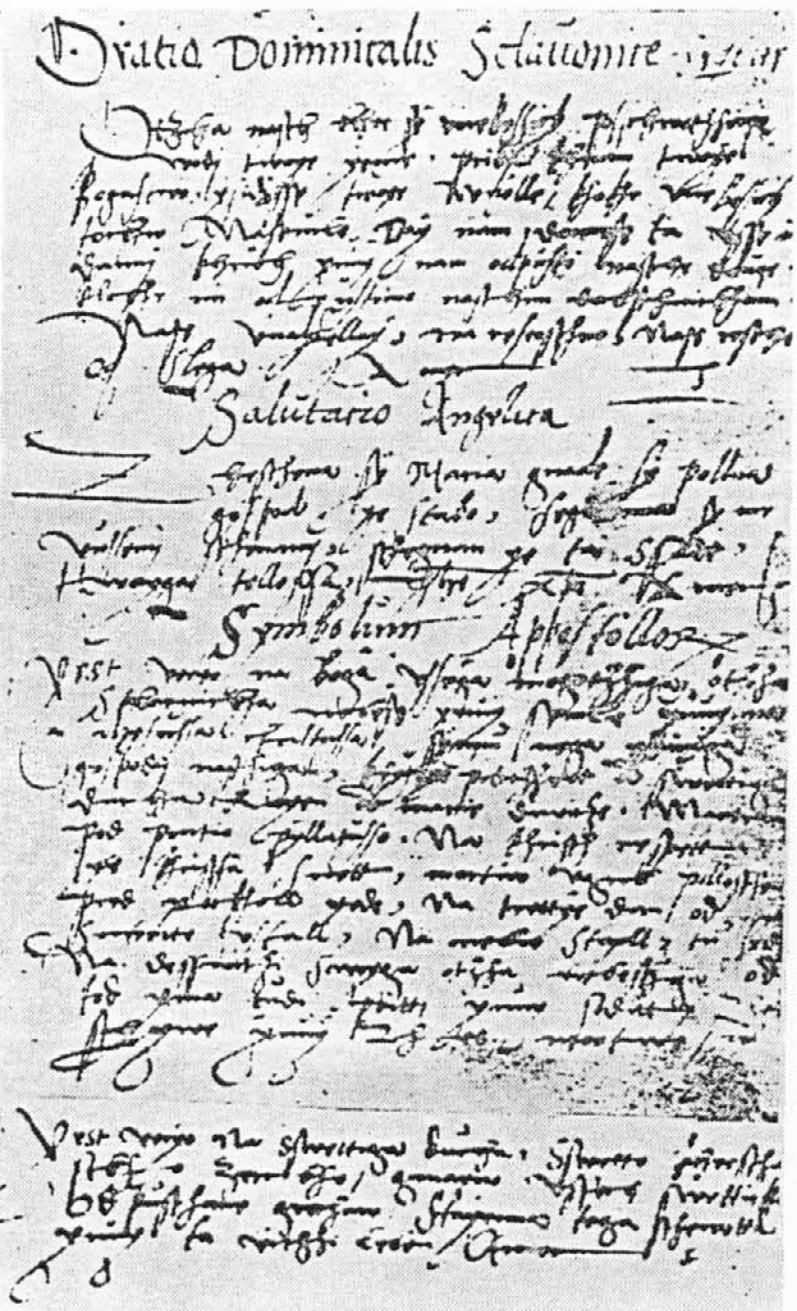
Ankrat sem jo daržu na kolienah.
Pravla je, da bi bla rada/ostala,
ma jest sem biu šleutasi,
nepametno sem se do nje obnašu
an use sem vederbu.

Ankrat sem imeu na rokah
use bregi an rjske,
ma sem muoru bit neuman,
da niesam zastapu
an use sem vederbu.

Jubezan je use!
Svetu stori iti oku
an ni važno, kar vi mislite.
Nikdar ne bote mogli živeti brez nje,
poslušajte tistega, ki je prav.

Če kadà ušafate kajšnega,
da vam da uso njega jubezan,
ne pustitega uteč, uzamitega na sarce,
zaki dugo bote tarpieti,
če vederbate use!

DURIAVIG CLAUDIO

Rokopis je shranjen v nadškofijski knjižnici v Vidmu.

Začeli so kopati za cesto pod Škrutovem.

PIŠE PETAR MATAJURAC

PREPIS ROKOPISA V LATINICO:

I.

Oratio dominicalis sclauonice

1 Otzha nafch kher fy vnebeffich poffchwetfcheno
2 wody twoye yeme, pridi khnam twoye
3 Bogaftwo, yfidiffe twoye wuolle, khokher vnebeffich
4 tochu Nafemle. Day nam donnefs ta vffe-
5 dannj khruch ynuy nam odpufti nafche douge
6 khokhr mi odpuftimo nafchim dolfchnickham.
7 Nafs vnappellay, na refrefchno, Nafs refche
8 od Slega. Amen.

II.

Salutatio Angelica

1 Zhefchena fy Maria gnade fy pollna
2 gofpod ye ftabo, fegnana fy me
3 vuffemj fchenamy, fchegnan ye ta Sfadt,
4 twoyga telleffa. Yhs Hps Amen.

III.

Symbolum Appoftollor(um)

1 Yest veryo na boga vffega mogotzchiga, otzha
2 Stvaarnickha nebefy ynuy femle ynuy na
3 Jhefuffa chriftuffa fynnu nega ediniga
4 gofpodj nafchiga, kheter ye podtzhett od fwetiga
5 ducha Royen od Marie diwitze, Martran
6 pod pontio pyllatuffo. Na khrifch repett,

Dragi brauci!

U mojem dugem življenju, se mi je marski zgodilo. Ču an videu sem puno reci. Sem tarpeu, joku an pjeu.

U naših mladih ljetih smo hodili «huzirat» na Uogarsko, usi moški an fantje, ki so bli njeji urjedni, glih takuo, ku po zadnji uejski. Puobe, ki so paršli iz Belgije, so poznale čede že po gvantu.

U mojih mladih ljetih je bluo takuo. Če njesi biu almanjku parkrat na Uogarskem, te nje marala obedna čeda. Se pogledala te nje. Da bi se jim parkupili, smo jim nosili z Uogarskega lepe, židane rute (fazuole) za na glavo. Glih takuo se je par nas gajalo po zadnji uejski. Puobe, ki so paršli iz Belgije, so poznale čede že po gvantu. Njeso vič marale za krave, da bi šle za nevjesto u kumetuške družine, da bi poročile puoba, ki se je daržu kumetiye. Tisti sinuovi kumetov, ki njeso šli u Belgijo, so še donas strici, brez nevjesto u hiši.

Na Uogarskem, kadar sem

biu mlad, smo prodajali platno, srajce, svečnike an druge drobnarije. Videu an prau sem jih usjeh sort, kot sem vam povjedu.

Njekega dne sem pršu u gostilno, kjer smo se zbjevali parjatelji iz naših kraju. Opravila so nam šle dobro, zatuo smo se usedenli za mizo an začeli piti. U tisti oštarij smo bli dobri klienti. Tistega dne, o katerem vam pišem, ko smo bli parjatelji an znanci za mizo, je paršu u oštarijo an Uogar. Začeu nas je zmerjat, žalit našo čast an drugo. Oštier mu je trikrat jau, naj nas pusti par mjeru, da smo dobri an pošteni judje, a nič nje pomagalo, Uogar jo nje genju. Adnega od naših je biu pjuvnu. Na tuole se mu je parbližu oštier an ga takuo močno pljusknu, mu je dau tajšan plater na lice, da se mu je z lica u tistem momentu olupila koža. Uogar je poklicu policijo. Oštier je povjedu, kakuo se je zgodilo, a policija nje tje la vjervat. Jal so mu, da bo imeu proces drugi pandjejak. Oštier nas je zapriču.

Takuo smo muorli iti tudi mi tisti pandjejak na proces u bližnje mjesto. «Vi bote guorili samuo, če bote uprašani, drugo oprvim use sam», nam je jau dobri oštier.

Začeu se je proces. Sodnik je imeu lepé, ardeče lica an je biu debeu ku an kardinal. Ne deleč od njega je sedeu tisti Uogar, ki nas je žalu. Na licu se mu je poznu šele plater. Glih takuo se je zdjelo, ku da bi imeu parflisknjeno na licu an kos čarne usnje.

Sodnik je postroju očjale, se odkasju an začeu brati raport policije.

«Takuo, a? Vi ste zajeu s platerjam našega človjeka an pomagaju juškjem judem!» je jau jezno sodnik našemu oštierju.

«Rjes je, a imam priče, ki vam lahko povedo, kahuo se jezgodilo».

«Ne potrebuje priče. Vi sami ste priznali, da ste ga zajeli. Tuo nam je zadost.

Obtožen ste, da plačjate 50 kron za štraf!».

«Dost košta an plater?» je uprašu sodnika.

«Petdeset kron!» mu na kratko odgovori. Mi smo gledali debelo.

Oštier uzame iz gajuje pretošeljan varže na mizo 100 kron.

«Njemam za vam dat uon, vam ne morem zamenjat», mu je jau sodnik.

«Ne bo trjeba, daržajte kar za dva platerja!».

«Vas ne zastopem, zakaj za dva?».

Oštier se mu parbližu an ga zajme z uso močjo po licu. «Al zastopete sada?» ga je pouprašu, potle se je obarnu do nas an zarju: «Pujte, puobje, pravici je zadoščeno!».

Šli smo za njim an se ogleovali u strahu, da pošjajo za nami policijo.

«Ne buojte se nič, sem plačju glih, kar mi je obrajtu!» se je zasmeljau an rjes nje paršlo obednega za nami.

Vas pozdravja vaš
Petar Matajurac

KAJ SE JE ZGODILO PO NAŠIH DOLINAH

DREKA

PODBARNAS

ZIMA NABRUSILA SMRTI KOSO

Na žalost živi po naših dolinah vič starih kot mladih judi. Ti naši stari judje, kadar pride zima, padajo kot zdrjele hruške. Smartna kosa neusmiljeno sječe po naših vaseh. Radi bi pisali ve-sele novice, kot so: rojstva, poroke, vračanje emigran-tov na svoje domove, gradi-tev fabrik, da bi naši judje služili kruh doma, a teh no-vic ni, zatuo je naša kronika prežeta z žalostnimi novica-mi. U Dreki nas je zapusti-la Rutar Antonija - Mahnja-kova po domače. Umarla je glih na dan svojega 85. rojstnega dne. Nje pogreb pe biu par Devici Mariji na zadnji dan starega ljeta.

DEBENJE

U pandjepak 13. januarja so sporočili iz Belgije žalost-no novico, da je gor umaru Pepo Tomasetig. Djelu je pu-no ljet u belgijskih minje-rah, u katerih je ušafu bo-ljezan, ki ga je spravila u smart. Star je biu 73 ljet.

GRMEK

PODLAK

U pandjepak 13. januarja je na hitro umaru, na njivi, ko je obrezavu vinjike, An-ton Floreancič, star 75 ljet. Rajskega Floreanciča je do-ljetelo. Kadar so ga ušafali domačini, je bluo že prepoz-no, mu njeso mogli nič po-magati.

Rajnik Floreancič je biu dobar, pošten an djelovan človek, pa tudi zavedan Slo-venec. Biu je naročnik našega Novega Maaturja, ka-terega je pru rad brau.

RUKIN

U soboto 11. januarja je umaru na svojem domu naš vaščan 84-ljetni Vizi Rukin. Njega pogreb je biu par Sv. Štoblanku u nedjejo 12. ja-nuarja.

ŠPIETAR

DOLENJI BARNAS ZA VEČNO NAS JE ZAPUSTU ERMINIO COSTAPERARIA

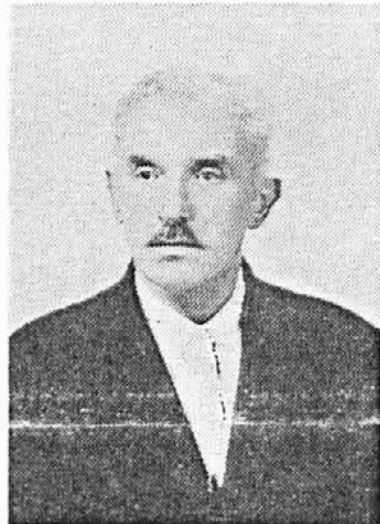
Na Božič je umaru u če-dadskem špitalu Erminio Costaperaria iz naše vasi.

Zaharbtna boljezan ga je spravla u prerani grob, saj je imeu samuo 63 liet. Po-greb je biu u 27. decembra.

U pandjepak 6. janurja je umaru u čedadskem špitalu Karlič Petar, star 67 ljet. Biu je djelovan mož, ki je u zadnjih ljetih puno tarpeu za boljezan, ki jo je ušafu z djelam. Je djelu puno ljet na «Italcementi» u Barnasu an zavojo prahu, je ušafu si-likozo. Tale boljezan je nar-buj huda, saj jo plačjujejo posebe tistemu, ki ima ne-srečjo jo imjeti.

Njegovi sinuovi, potle, ko jih je težkuo zrediu, so šli usi po svjete, s trebuham za kruham. Za tole nesrečjo so paršli usi iz Belgije, iz Svicere an Italije, da bi dali zadnji pozdrau očetu. Člani naših družin se zberejo usi kupe samuo, kadar se zgodi kajšna nesrečja, ko jim do-ma kajšan umarje.

Pogreb rancega Petra je biu u srjedo 8. januarja u Sovodnjah. Družini izreka-mo naše globoke sožalje.

Rajnik Petar Karlič.

AUTO U «LAMBRETTO» RANJENA DVA NAŠA MLADENČA

U soboto 11. januarja sta se pejala u Videm na «Lam-bretti» 20-ljetni Donato Čer-noja an njega kužin 25-ljetni Franko Karlič, oba iz Pod-barnasa.

Ko sta se vozila po Ul. Za-non u Vidmu, je privozu iz nasprotne strani, pru na njih roki, z veliko hitrostjo, automobil an jih povozu. O-ba sta bla, vič ali manj, po-škodovana. Mladega Donata so obdaržali za nekaj dni u videmskem špitalu. Lahko bi bluo šlo še slaviš.

ČEDAD

U našem starem mjestu bojo zgradili popolarne hi-še, za te buoge judi u krat-kem cajtu. Za zgraditev teh hiš bojo zapravli 800 milijo-nov lir. Od teh bojo ponu-nucali samuo za stanovanja 717 milijonov, za nakup zemlje, kjer bojo zidali, pa 103 milijone lir.

Je že puno cajta, ki čakajo buogi judje na zidanje po-polarnih hiš, ker je pomanj-kanje stanovanj zlo veliko.

Čedadski komunski odbor je sparjeu tudi načrt (pro-get) za zgraditev nekaterih infrastruktur, ki bojo košta-le 506 milijonov lir.

SREDNJE

PODSREDNJE

Ljepa an velika družina, ki spominja na stare čase.

Na zadnji dan ljeta 1941 sta se poročila Lina Crisetig iz Podsrednjega an Rino Martinig iz Malega Grmek. Takrat je imjela Lina 21 ljet, on pa 26.

Rodilo se jima je 13 o-truok. Adan jim je umaru, drugih 12 pa živijo ljepi, z-dravi an veseli, so pa tudi pametni an poštenti.

Na liki jih videmo rojene po ljetih:

Adriano (1942), Remo (1944), Beppino (1947), Al-

do (1948), Wilma (1950), Lucia (1952), Danilo (1954), Dario (1955), Dorina (1958), Renato (1959), Ivana (1960), Dina (1962).

GORENJI TARBI

Stefan Štulin nas ne bo vič veselju z njega dobrim hu-morjem, z njega ljepimi pravcami, katerih je znu pu-no an pru lepou pripovedo-vat. Umaru je u staruosti 83 ljet, u pandjepak 11. janua-rja. Posebno je bluo žalost-no za nevjesto Berto, ki ji je umaru glih tisti dan tata u Podlak.

SOVODNJE

NA VARHU MATAJURJA BOJO PREDSTAVILI «LANGOBARDORUM STRASSE» - «POT LANGOBARDOV» FRITZA BAUMGARTNERJA

Fritz Baumgartner spada med narbuj velike an nar-buuj europske slikarje. Ta-kuo pravi o njem svetovna kritika. Rodiu se je Austriji, u Aurolminster pred 43-lje-ti, a živi že dugo cajta u Münhu (Monaco di Bavi-

ra). Napravu je na stuojke razstav njegovih djel po u-sem svjete.

Lepuo je preštudiru zgo-dovino (štorjo) Langobar-dov an pred kratkem je pre-hodu tudi njih pot. Potle je napravu «kartelo» sedmih serigrafij, ki ponazorujejo najvažnejše etape lango-bardske zgodovine, od kar se je prikazu ta narod sarč-nih vojščakov na varhu Ma-tajurja, s svojim kraljem Alboinom. To se je zgodilo, kakor piše čedadski zgodo-

vinar Pavel Diacono, 2. aprila 568, drugi dan po Veliki noči. Od tistega časa bo šlo kmalu mimo 1407 ljet.

O kralju Langobardov, Al-bojinu, pravijo, da so mu te-kle sline na varhu Mataju-rja, kadar je zagledu pod sabo lepo, zeleno ravnino, le-po italijansko deželo an se odloču, da jo bo osvojil, da bo njegova.

Kmalu za Longobardi smo paršli u to deželo mi Sloven-ci. Puno cajta smo se vojsko-vali z njimi. Njih že zdauno ni vič na svjete, a mi smo šele na naši ljepi zemji (1350 ljet).

Za ljetošnjo Veliko noč bo paršu s svojimi parjatelji na varh matajurja ta znani auštrijanski slikar an nam bo pokazu u seriografijah zgodovino Langobardov. Ti-sti dan bo velik praznik, da pogledamo tudi nazaj u naš stari cajt, da pogledamo u preteklost naše zemje.

MASERA

Jelina Antona ni vič med nami. Na hitro ga je pobrala smart na djelu u Trstu. Ko je vartu s pnevmatičnim svjedrom, ga je doletjelo, da je ostu na mjestu martu. Star je biu 55 ljet. Njega po-greb je biu u Trčmunu 10. januarja, glih an dan pred njega rojstnim dnevom.

SV. LJENART

KONCERT U CIERVI SV. SARCA

U nediejo 5. januarja so napravli naši pieuci lep koncert božičnih piesmi. Pie-li so naše an druge piesmi zlo lepou. Paršlo jih je po-slušat puno judi iz usieh na-ših dolin.

PREVOZ PO NAŠIH DOLINAH

FIRMA ROSINA AN CRUČIL ZAPUŠČATA AUTOBUSNE LINIJE BOJO NAPRAVIL AUTOBUSNO KOPERATIVO ZA PREVOZ?

Zgleda, da autobusne li-nije niso vič dobičkonosne, da dajejo malo zaslužka, po-sebno potle, ko so zgubile prevoz pošte. Najstarejše au-tobusne firme, kot sta Rōsi-na iz Čedada in Crucil iz Klodiča, ki sta skarbele za prevoz po naših dolinah, so se odpovedale linijam.

Zdaj nastane problem, kdo bo vozu autobuse, prevažu naše judi do Čedada an na-

zaj, pa tudi dieluce do Man-zana an u Corno di Rosazzo.

Pretekli tjedan so se zbra-li u Špjetru naši šindaki an konselirji gorske skupnosti (Comunità montana delle Valli del Natisone) z dežel-nim odbornikom za prevoz, Coccianiem, da bi preštudi-rali, kaj bi bluo buj pamet-no napraviti. Na dan so par-šli predlogi (propošte), d-bi ustanovili koperativo, ki bi preuzela skarb za prevoz po naših dolinah. Dežela bi jim dala kontribute tudi za nakup autobusov. Al bi ne bluo pametno an lepou, če bi se zložli kupe dosedanji šof-ferji, ustanovili koperativo an ne ostali brez djela?

Kras pri Dreki.

ZLATA PRAVILA ŽIVLJENJA, knjiga izrekov, napotkov, modrosti, ki je bila z vsakim ponatisom razprodana.

NOVA izdaja Nov. 1974. Zahtevajte prospekte v slovenski knjigarni v Trstu. Subskripcijska cena 160. din. Direktna naročila sprejema KAS, p.p. 179, Ljubljana.

ZLATA PRAVILA SO PRIJATELJ, KI NIKDAR NE RAZOČARA!

Naročilnica

Podpisani _____
Natančen naslov _____
Zaposleni pri _____
Naročam obvezno ZLATA PRAVILA ŽIVLJENJA
Naročnino bom poravnal po povzetju.
Datum: _____

Podpis: _____